

ללמוד לאהוב לקרוא – מחקר עצמי לעידוד הנעה של תלמידים לקריאה בקבוצות קטנות

תקציר

בתחילת המאה ה-21, בארה"ב, קשה למצוא תלמידים בכיתות של בתי הספר היסודיים הקוראים להנאתם. הכנה למבחנים סטנדרטיים דורשת להתמקד במיומנויות מאוד מסוימות, כמו מהירות הקריאה, יכולת ניתוח לוגי של הטקסט, סינון וסיווג. מחקרים מראים, כי התמקדות ההוראה במיומנויות טכניות של קריאה ובהכנה למבחנים, פוגעת קשות בהנעה הפנימית לקרוא. יש לציין, כי בבתי הספר, המתאפיינים בכמות גבוהה של בני מיעוטים אתניים, הלחץ של הכנה למבחנים בדרך כלל גדול עוד יותר. ניסיונו האישי של מחבר המאמר הניע אותו למחשבה כיצד ניתן לעצב תכנית התערבות שתמחיש בפני הילדים את השמחה ואת ההנאה מתהליך קריאה.

הספרות המחקרית מצביעה על שלושה רכיבים מרכזיים המניעים לקריאה:

- א. יעילות עצמית בקריאה: תפיסה עצמית כקורא מיומן או לא מיומן.
- ב. תפיסת הקושי: עד כמה הטקסט מאתגר.
- ג. אוריינטציה של קריאה: המידה שבה הקורא נהנה מהתהליך ומעורב בקריאה.

המציאות בשדה החינוכי מצביעה על כך, שהערכות המורים באשר ליעילות העצמית של קריאת תלמידיהם ולקושי שהם חשים בעת הקריאה זהות להערכה העצמית של התלמידים. לעומת זאת, קיים פער משמעותי לגבי מה שקשור להנעה, דימוי תלמידים בעיני המורה והדימוי העצמי שלהם.

מחקרים מצביעים על מספר גורמים, המשפיעים במידה ניכרת על פיתוח ההנעה לקריאה בקרב תלמידים:

- א. התאמת הטקסטים לרמת האוריינות של הקורא: הנעת התלמידים גדולה יותר כשהמשימות שהם מתמודדים עמן נמצאות בטווח ההתפתחות הקרובה (ויגוצקי). לכן, חשוב מאוד להבטיח הוראה דיפרנציאלית והתאמת טקסטים לתלמיד, על פי רמת האוריינות שלו. עם זאת, יש להעדיף הוראת קריאה בקבוצות קטנות על פני הוראה פרטנית, משום שקבוצה קטנה מאפשרת למידה דרך חיקוי תלמידים אחרים (peer modeling), מה שתורם להעלאת היעילות העצמית.
- ב. יכולת בחירה של ספר לקריאה ממגוון אפשרויות: נמצא, כי הנעה פנימית לקריאה קשורה להרגשה שהקורא בוחר בעצמו את הספר שמעניין אותו.
- ג. גישה לטקסטים המשקפים את הזהויות והחוויות התרבותיות של התלמידים.
- ד. יכולת לעסוק באינטראקציה חברתית משמעותית סביב טקסטים משותפים: חשוב מאוד לתת לתלמידים אפשרות לחלוק חוויות והתרשמויות מהקריאה ולתת המלצות אחד לשני. אינטראקציות אלה מתאפשרות במסגרת הלמידה בקבוצות קטנות.

התקציר מבוסס על המאמר:

Miller, R. (2015). Learning to love reading: A self-study on fostering students' reading motivation in small groups. *Studying Teacher Education*, 11 (2), 103-123

ניתן להצביע על שני דגמים נפוצים של קריאה ופיתוח האוריינות בקבוצות קטנות:

א. **דגם הקריאה המודרכת:** קבוצה קטנה והומוגנית נפגשת עם המורה על מנת לקרוא טקסט משותף, התואם לרמת התלמידים. קריאה מודרכת כוללת הוראות במה שקשור לפענוח הקודים התרבותיים, רהיטות, ניתוח המילים והבנת הנקרא.

ב. **דגם חוגי ספרות:** דגם זה מדגיש את הדיון המשותף בטקסטים בעלי עניין רב, שהתלמידים בוחרים בעצמם. נהוג להשתמש בדגם זה עם קוראים מתקדמים יותר.

המאפיינים המשותפים של הדגמים היעילים של לימודי קריאה בקבוצות קטנות כוללים: אימון מורים במסוגלות וביכולות הילדים; קריאה עצמאית של התלמידים; תחושת שמחה והנאה הנלווית לקריאה. מחקרים קודמים מצאו קשר בין קריאה בקבוצות קטנות להעלאת ההנעה בקרב תלמידי בתי ספר יסודיים.

המחקר הנוכחי בחן את ההתערבות להעלאת ההנעה לקריאה, שנערכה בקרב תלמידי כיתה ד'. ההתערבות כללה שני שלבים של הפעלת "מועדון ספר" במסגרת קבוצות קריאה קטנות. הדגש נעשה על אינטראקציה ודיפרנציאציה, כאשר הקבוצות נבנו על בסיס רמת הקריאה של התלמידים. הפגישות כללו הסברים מצד המורה, קריאה, דיונים ומשימות בכתב. בשלב הראשון, הטקסטים לקריאה נלקחו מיצירות של סופר ידוע ממוצא מקסיקני (92% מתלמידי הכיתה היו לטיניים), שגם ביקר במועדון ושוחח עם התלמידים. בשלב השני, הדגש היה פחות על ההתאמה התרבותית ויותר על הבחירה החופשית של ספרים לקריאה על ידי התלמידים. כל קבוצה בחרה לעצמה אחד מארבעה ספרים על סמך המידע הקצר על הספרים שהוצג להם.

ממצאי המחקר מצביעים על כך, שמועדון הספר תרם לקידום הקריאה בכיתה. התלמידים הראו רמה גבוהה של מעורבות ודיווחו, כי הם נהנים יותר מעצם תהליך הקריאה. הנכונות של התלמידים להיפגש לצורכי הקריאה המשותפת, מעורבות בעת הפגישה, התקדמות בקריאה ושיחות ערות שהתקיימו במהלך המפגשים, מצביעות על שינוי שחל בתרבות הקריאה בכיתה.

ממצאים נוספים מצביעים על כך, שהאינטראקציה החברתית ובחירת ספרים היו הגורמים החיוניים בהעלאת המעורבות וההנעה של תלמידים. תלמידים הביעו העדפה ברורה ללמידה בקבוצות קטנות על פני הוראה פרטנית או הוראה פרונטאלית. אם כי, יש לציין, כי פגישה אישית עם הסופר (כאמור, לפגישה קדמה קריאת ספריו ולמידה עליו) הייתה גורם משמעותי בהעלאת ההנעה לקריאה יותר מאשר דיונים בין התלמידים בקבוצות. הפגישה לא רק העלתה את האינטרס לקרוא את ספריו, אלא גרמה לתלמידים להבחין יותר בניואנסים של הכתיבה, בסגנון הכתיבה ובקולו של המחבר. יש לציין, כי הזהות התרבותית המשותפת תרמה, ללא ספק, לתחושת הקשר החזק עם המחבר.

לאורך כל ההתערבות במחקר, המשימות בכתב היו מאפיין ייחודי של מועדון הקריאה. הקריאה הייתה מלווה במשימות בכתב, שהתמקדו בהבנת הנקרא וסייעו להעלות את הפרטים החשובים של הפרקים שנקראו. המטרה הייתה להבטיח, כי תלמידים יבוא לדיון מוכנים, מה שנתפס כתנאי חיוני לקיום המועדון. תגובת התלמידים הייתה מעורבת. ניתן היה לראות, כי תלמידים ראו במשימות אלה מדד של הצלחה או כישלון, מה שגרם לחלק מהם לקשור את משימות הללו עם תחושות של לחץ ודאגה. אך עבור תלמידים אחרים, המשימות היו קשורות לתחום ההצלחה וקידמו את ההנעה שלהם להתקדם בקריאה.

תוצאות המחקר מעידות על **תחושות חיוביות לגבי הפרקטיקה של ההוראה**. ניתוח הרישומים שנעשו על ידי החוקר במהלך ההתערבות מצביע על כך, כי היא שינתה באופן מהותי את חוויית ההוראה שלו וקידמה את התפתחותו המקצועית. התערבות פתחה בפניו אופקים חדשים ואפשרה לו להרגיש סיפוק רב וגאווה מעבודתו המקצועית.